

Tárgy: 282/2017.(VIII.28.)sz. határozat végrehajtása
Előterjesztő: Siklósi István polgármester
Készítette: Katona Katalin titkársági ügyintéző
Véleményező Bizottság: Humánügyi Bizottság
Melléklet: A Muzeális Gyűjtemény 2018-ban megvalósuló új és megújuló kiállításainak tervezete
Tervezett döntés: 1 db határozat
Döntés: Egyszerű többségi, nyílt szavazással

ELŐTERJESZTÉS
Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete
2017. december 18-i ülésére

Tisztelt Képviselő-testület!

A képviselő-testület 2017. augusztus 28-i testületi ülésén a következő döntést hozta:

282/2017.(VIII.28.)sz. határozat:

Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete az Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ Muzeális Gyűjteménye fenntartásának és a helyi igényeknek megfelelő működésének kérdését 2017. december 31-ig megvizsgálja.

Felelős: Siklósi István polgármester

Smiriné Kokauszki Erika igazgató

Határidő: 2017. december 31.

Az Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ igazgatója elkészítette a Muzeális Gyűjtemény 2018-ban megvalósuló új és megújuló kiállításainak tervezetét, ütemezését.

Kérem az előterjesztés megtárgyalását.

Határozati javaslat megfogalmazására a Humánügyi Bizottság ülésén kerül sor.

Mezőberény, 2017. december 08.

Katona Katalin

Katona Katalin
titkársági ügyintéző

24-15703
ÉRKEZETT 2017 DEC 08.

Minősített
Közművelődési
Intézmény

Mezőberény Város
Önkormányzati Képviselő-testülete
5650 Mezőberény, Kossuth tér 1.

Siklósi István
Polgármester Úr részére

Tárgy: a Muzeális Gyűjtemény
2018-ban megvalósuló új
és megújuló kiállításainak
tervezete, ütemezése

Tisztelt Képviselő-testület!
Tisztelt Siklósi István Polgármester Úr!

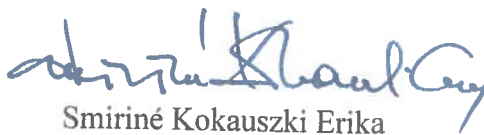
Mellékelten megküldöm az Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ Muzeális Gyűjteményének 2018-ban megvalósítandó új és megújuló kiállításainak tervezetét.

Mezőberény, 2017. december 8.

Tisztelettel:

Mezőberényi Polgármesteri Hivatal			
Hivatászám: T 3261	Zelélélet: -		
Érkezett: 2017 DEC 08.			
Előszám:	Ülészám:	Előadó:	
		S.J.	

Smiriné Kokauszki Erika
igazgató

**A Muzeális Gyűjtemény kiállítótereinek meszelésének,
javasolt ütemezése
2018. január-augusztus**

A Muzeális Gyűjtemény kiállítótereinek meszelését, felújítását, újrendezését, leltározását teljes, később részleges zárva tartás mellett javasoljuk elvégezni.

Értéktár terem és hátsó előtér:	falak javítása, vakolása, meszelés	január, február
Nemzetiségi szoba:	falak javítása, vakolása, meszelés	március
Első nagy kiállító tér:	falak javítása, vakolása, meszelés	április
Belső raktár:	falak javítása, vakolása, meszelés	június

A kiállítások berendezésének, javasolt ütemezése

Nemzetiségi szoba installációjának kialakítása, berendezése:	április, május
Értéktár installációjának kialakítása berendezése:	június
Megnyitó: Múzeumok éjszakája 2018. június 22.	
Első nagy kiállító tér installációjának kialakítása berendezése	július, augusztus
Belső raktár átrendezése	
a polcok megtartása mellett középen foglalkoztató kialakítása:	július, augusztus
Megnyitó: 2018. augusztus 17.	

1. Nemzetiségi szobák, kiállítás forgatókönyve

A kiállítás Mezőberényben élő három népcsoport lakáskultúráját mutatja be hiteles környezetben a 19-20. század fordulóján használt bútorok és berendezések felhasználásával.

Mezőberény egy háromnemzetiségű település, az új installációs térben elhelyezett kiállításunk a közel 300 éve együtt élő szlovákok, németek és magyarok lakáskultúráját mutatja be. A betelepült lakosság itt élő nemzetiségek mellett, hogy megőrizték sajátos kultúrájukat sok azonosságot mutatnak, hiszen az együtt élés során kölcsönösen hatottak egymásra. Az eltérések a bútorok színezésében, motívumaiban vagy a polgárosodás eltérő fázisaiban érhetők tetten. A szlovákok körében a 20-század elejéig megmaradtak a festett bútorok kiállításunk egy ilyen szoba berendezését mutatja be. A német családok lakberendezésére már a korai polgárosodás a jellemző a bemutatott szobabelső is ezt reprezentálja. A magyar szobában egy hagyományos a 20-as évekre jellemző berendezést helyeztünk el. A korabeli bútorokkal berendezett szobabelsők jól tükrözik a településen élő népcsoportok kultúrájának sokszínűségét.

A berényi szlovákság leírása

A szlovákok elsőként érkeztek a településre, a legjobb területeket foglalták el. A szlovákok, vagy, ahogy Berényben nevezik őket „tótok” a legnagyobb számú népesség, vallásukat tekintve evangélikusok. Lélekszámbeli elsőbbségüket a XX. század elejére is megőrizték ekkor közel 5000 fő szlovák anyanyelvű lakosok száma. A szlovákok nyelvükhöz és hagyományaikhoz is ragaszkodnak ebben az időszakban. Németek mellett közülük került ki a legtöbb nagygazda. Az iparosok számát tekintve az élen járnak, főként asztalosok, szücsök és csizmadiák. Asszonyaik szépen szőttek díszes abroszokat és más textíliákat készítettek. A módosabb családok tekintélyes házakat építettek. A berényi szlovákság jellegzetes lakóépülete az előtornácos ún. „ulicskás” ház. A polgárosodás ellenére sokáig megőrizték a hagyományos festett paraszt bútorait és a szoba régi elrendezését. A bútorokat a helyi asztalosmesterek készítették.

A szoba berendezése

A szoba elrendezése a 19. század végét idézi a festett berendezéssel. A festett bútor az 1880-as években készült. A festett saroklóca fölött évszámos saroktéma áll a szoba tengelyében. A falon családi fényképeket, a döntött tükör mellett feliratos keménycserép tányérokat találunk, a szemben lévő falon festett tálast kerámiával, alatta vallásos tárgyú és Rákóczi ábrázoló olajnyomatot. A padok előtt házi szövésű abrosszal leterített asztal áll, rajta csatos imádságos könyv és petróleumlámpa. Az asztal körül festett, faragott díszítésű székek vannak. A fal mellett elhelyezett ágy előtt festett karoslóca található, a felvetett ágy pedig gazdagon hímzett párnákkal van feltornyozva. Az ágy végében kerül elhelyezésre a hagyományos festett bölcső.

Háttér: hagyományos festett fal, a szlovákok körében jellemző színekkel, korabeli szobabelső,

térválasztó elemekkel, (ablak).

A megújult installációs térben a következő tárgyak kerülnek elhelyezésre:

2 db festett saroklóca, 1 db festett saroktéma, 1 db asztal, 2 db festett szék, 1 db karos lóca, 1 db festett bölcső, 1 db festett ágy, 1 db fali tükör, 7 db keménycserép tányér, 4 db családi fénykép, 1 db vallásos témájú olajnyomat, 5 db díszpárna, 1 db Tranoscius, 1 db boroskancsó

A berényi németek leírása

A német telepesek 1725-től érkeztek új lakóhelyükre, főként Württembergből, Svábföldről és Magyarország nyugati megyéiből. Az evangélikus vallású német lakosság az 1900-as évek elejére elérte a 3500 főt, annak ellenére, hogy sok család költözött el más településre. A település legmódosabb polgárai a németek (svábok) közül kerültek ki. A polgárosodásból is a legaktívabban vették ki a részüket. A gazdálkodásban, az építkezésben is elsőként használták a modernebb eszközöket, így lakberendezési tárgyaik között is korábban megjelentek az új bútorok. A festett paraszt bútort a szegényebb családok itt is tovább megőrizték és használták. A vagyonosabbak már nem csak a új stílusú flóderozott bútorokat részesítették előnyben hanem a drágább történeti stílusjegyeket is hordozó értékesebb darabokat is. Ezek a keményfából készült, faragással díszített furnérozott bútorok felváltották a régi szobaberendezést. A polgárizás a szoba elrendezésre is hatott az ágyakat végükkel helyezték a hátsófalhoz és az ágy végéhez tették az asztalt a székekkel együtt. Törekedtek arra, hogy berendezés egy gyártótól vagy azonos stílusban készüljön.

A szoba berendezése

Mezőberényben a németiség járt legelől a polgárosodás útján házépítésben és lakberendezésben egyaránt.

A polgári szoba a 20. század elejének berendezését mutatja be. A bevetett, furnérozott ágy fölé a falra német házaspár nagyméretű fényképei kerülnek. Az ágy végénél helyezzük el az asztalt a székekkel. Oldalra furnérozott kétajtós szekrényt, a falra zenélő Luther képet és korabeli olajnyomatokat illesztünk. A szoba másik felében ónémet tükrös fésülködő asztal, szék és mosdótál prezentálja a korszak tisztálkodási szokásait.

Háttér: falimitáció, hagyományos festett szobabelső, a korabeli német lakásokra jellemző színekkel.

A megújult installációs térben a következő tárgyak kerülnek elhelyezésre:

1 db kétajtós szekrény, 1 db furnérozott ágy, 1 db zenélő Luther kép, 3 db nagyméretű családi fotó, 2 db korabeli olajnyomat, 1 db ónémet tükrös fésülködő asztal, 1db karosszék, 1db mosdótál, 1db vizes kancsó, 1 db törölköző tartó

A berényi magyarok leírása

A magyarok 1731-ben ülték meg a település déli részét, a református vallású magyar ajkú népesség aránya folyamatosan növekedett a 20 század elérte a 3800 főt. A magyar lakosság a németekhez és a szlovákokhoz képest vagyonosodásban és az építkezésben is elmaradt, ez persze nem jelenti azt, hogy ne lett volna közöttük nagygazda vagy iparos. A leírások alapján a lakások berendezése így a szobáké is szegényesebb és egyszerűbb volt.

A századfordulón a festett bútort kiszorítja a parasztbútorok második nemzedéke a paraszt-polgári ízlésnek megfelelő flóderozott bútorok a ládát felváltja a sifon és a kredenc. A bútorkészlet lassan kicserélődött új bútorok vették át a régiéket helyét, tornyos ágy, a sifon a kasznyi (sublót) rámás tükör és kanapé. A berendezés része az asztal és a székek is, csak ezek már új technikával készült iparos munkák vagy gyári eredetű hajlított bútorok. A berényi magyarság sokáig ragaszkodott a régi bútoraihoz és az szoba elrendezéséhez. A szoba elrendezése a századfordulón a két ágy a hátsó falon egymásvégébe kerültek, a sublót a régi láda helyére az asztal az udvar felőli sarkba a kanapéval, a sifonok az ajtó mögé a székek pedig az ágyak elé kerültek.

A szoba berendezése

A szoba berendezése a hátsó falhoz állított bevetett ágy, hagyományos ágytakaróval letakarva. Az ágy fölött családi fényképek. A sublót az ágy melletti falon helyezkedik el, fölötte nagyméretű rámás tükör, családi fényképek és katonai obsit. Az asztalra petróleumlámpa, vizes kancsó és a családi biblia kerül.

Háttér: hagyományos festett fal, a korabeli szobabelső berényi magyar otthonokra jellemző színekkel.

A megújult installációs térben a következő tárgyak kerülnek elhelyezésre:

1 db hagyományos ágy, 1 db kredenc, 1 db rámás tükör, 3 db családi fénykép, 1 db katonaláda, 1 db katonai obsit, 1 db petróleum lámpa, 1 db mázas kancsó, 1 db családi biblia

2. Mezőberény története a kezdetektől a rendszerváltoztatásig

A jobbágyfalutól az iparosodó kisvárosig

Az új történeti kiállítás **ütemezése**

1. A kiállítás bontását és a tárgyak leltározását végezzük el január-március között.
2. Ezt követően – áprilisban – kerül sor a pakolásra és a terem meszelésére és festésére.
3. A takarítás után május júliusban a kiállítás előkészítésére majd a rendezésére kerül sor.

Koncepció

A megújuló állandó kiállításunk a felső nagyteremben kerül megrendezésre.

Mezőberény több évszázadát öleli fel a török megszállásától, majd az újratereléstől egészen a rendszerváltoztatásig.

A kiállítás **fő rendezési elve az időrendiség**, a bemutatott dokumentumokat, tárgyakat Berény fontosabb történeti korszakai szerint tagoljuk.

- A középkori Berény: korabeli írásos emlékek és dokumentumok.
- Berény a török hódoltság alatt, a vidék pusztulása.
- Mezőberény újjátelepítése: szlovákok - németek – magyarok. A három nemzetiség együttélésének évszázadai.
- A település birtokosai a Wenckheimék.
- Szabadságharc Mezőberényben. Petőfi és Orlai barátsága, kulturális élet a 19. században.
- A kis mezőváros a polgárosodás útján. A kulturális élet és a civil társadalom a XIX.-XX században.
- Szabó Árpád, a Berényi kispapja politikusa.
- A település a két világháború között. A kitelepítések, lakosságcsere- népességmozgások.
- A 70-es évek: az urbanizálódó- iparosodó település, a mezővárosi létből a kisvárossá fejlődésig.

Feladatok

- Szöveges leírás, illusztrációk, grafikák és térképek, lehetőség szerint makettek elkészítése.
- Új installációs tér kialakítása.
- Kiállításához kevés tárgyi anyag áll rendelkezésre, elsősorban dokumentumok és levéltári források.

Tematika

1.Mezőberény régészeti emlékei.

Tabló fotók és térkép, régészeti leletek, vitrin.

Mezőberény területén, a Körösök - völgyének vízjárta helyein már több ezer évvel ezelőtt megtelepült az ember, az ármentes terep felszíneken és földhátakon. Az új kőkortól a honfoglalásig számos erre utaló leletet találtak a régészek. A magyarság letelepedésével új korszak kezdődött a település történetében, hiszen ebben az időszakban alakult ki a későbbi Berény nevű Árpád kori település.

2. A középkori Berény: korabeli írásos emlékek és dokumentumok.

Tabló térkép, levéltári források.

Levéltári források, korabeli leírások.

Berény történetét a helytörténészek három korszakra osztják – a Berény név eredetét többféleképpen is magyarázzák, az látszik legvalószínűbbnek, hogy a Berény szó törzsi név, talán besenyő vagy kabar eredetű. Az ország területén mindenestre 14 Berény nevű település található, ami a fenti magyarázatot igazolja. A falu a tatárjárás alatt feltehetően elpusztult, Berend fia Márton, aki Békési várispán volt, telepíti újra az elnéptelenedett települést.

Oklevélben, 1347-ben említik először a békési uradalom birtokaként. Berény az oklevél keletkezés időszakában a középkori Békés vármegye aprófalvas rendszerének szerves része, jelentős hely lehetett, két faluból állt, temploma kőből épült.

A XIV. század végén Berény a gyulai uradalomhoz tartozott és királyi adományként többször is gazdát cserélt. Jelentősebb birtokosai között megemlíthetők a Losonczy, a Maróti családok, Corvin János és Brandenburgi György örgróf. A megyei nemesek 1514 – 1517 között itt tartották a vármegyegyűléseket. A korabeli Berény lakói uradalmi jobbágyok, a földművelés és az állattartás volt a megélhetésük fő forrása, emellett az uradalom részére elvégezték a kötelező jobbágyterheket is.

3. Mezőberény újjátelepítése: szlovákok - németek – magyarok. A három nemzetiség együttélésének évszázadai.

Tabló: a település térképe, a nemzetiségek százalékos megoszlása a 18. században. Dokumentumok, a templomok alaprajza, írott források.

Az 1720-as években Békés és Csanád megye a Harruckern család tulajdonába került, ekkor kezdődött az elnéptelenedett vidék tudatos benépesítése báró Harruckern János György vezetésével. Az elhagyott falvak egy részébe visszatért az elmenekült lakosság. Más települések, így Mezőberény is szervezett telepítési művelet során éledt újra.

Az első telepesek szlovákok, 1723-ban Madarász András vezetésével érkeztek felvidéki megyékből és az Alföld északi területéről. Őket 1725-ben német telepesek követték, főként Württembergből, Svábföldről és Magyarország nyugati megyéiből. A magyar családok 1731-ben a környező falvakból és a szomszédos megyékből költöztek a településre.

A betelepülés a 18. század közepéig folytatódott, a népesség gyorsan növekedett, az 1700-as évek végére elérte az 5. 000 főt. A lakosság etnikai megoszlása a következőképpen alakult: szlovák 44,5%, német 34,1%, magyar 21,4%, ez az arány a 19. század közepéig megmaradt.

A magyarság kisebb létszáma ellenére is fontos szerepet töltött be a közösség, hiszen döntő jelentőségük volt a táj és vidék helyneveinek megőrzésében, átadásában.

A letelepült lakosság három lakóközvetben, egymástól elkülönülten helyezkedett el. Mindhárom népcsoport a protestáns felekezethez tartozott, ez egyik feltétele volt a későbbi „békés” egymás mellett élésnek, egymás elfogadásának. A szlovákok a település északi részén laktak, a németek a település közepén, míg a magyarok a déli területén. A három részre osztott település úgynevezett gátak választották el egymástól, így volt tót gát, német gát, magyar gát. A háromnyelvű népesség a XIX. század végéig szigorúan elkülönülten élt. Az elkülönülést jól tükrözik még a magyar rész, tót rész vagy a német rész elnevezések is.

Mindegyik közösség felépítette saját templomát, az így létrejött terek körül alakult ki a sajátos „háromközpontú” település szerkezet.

Berény a háromközpontúságot főként kulturálisan a XX. század közepéig megőrizte. A közigazgatás és a kereskedelem tényleges központja a német részen található Kossuth tér az előljárással és a nagyobb üzletekkel, a heti vásárokat is itt tartották. A belterület a XVIII. század végén a XIX. század elején nyerte el jellegzetes arculatát, ekkorra alakult ki a mai is meglévő utca hálózata. Ebben az időszakban már szabályozták a házak építését, az utcák kialakítását, így a hármastagoltság ellenére is egy egységes település jött létre. Ekkor épültek a településképet meghatározó templomok, elsőként 1789-ben a német evangélikus templom barokk stílusban, 1797-ben a szlovák evangélikus templom barokk stílusban, majd legvégül 1804-ben késő barokk stílusban a magyar református templom. Az 1800-as évek első éveiben épült a copfstílusú Wenckheim kastély, ugyanekkor egyre tekintélyesebb házak is épültek, amit a korabeli írások is igazolnak. Sajnos ezekből az épületekből egy sem maradt meg.

A külterület a XVIII. század végére nyerte el végleges arányait, a kelet-nyugati irányban fekvő nagy kiterjedésű határ 15.000 hektárnyi területen feküdt. A határ használatát nagyban meghatározták a földrajzi adottságok, a Körösök közének vízjárta területein állattartást folytattak, míg az ármentes területeken nagyobb arányú földművelést. A község kertjei a belterületről nyugatra az Ókerti határ részben terültek el.

Berény népessége a XIX. században rohamosan növekedett, 1852-ben már 8. 597 fő volt, jelentősen megnőtt az iparosok száma, 1828-ban 108 fő, ezzel az ötödik helyet foglalta el a megyében. A mesterek száma 209 fő volt 1856-ban, ebben az időszakban két céh alakult, gazdasági és társadalmi fejlettségét tekintve 5-6. helyet foglalt el megye helységei között.

4. A település birtokosai: a Wenckheimék.

Tabló: régi felvételek a kastélyról, a kastély életét bemutató enteriőr

A kastélyt özvegy báró Wenckheim Xavér Ferencné szül. Rosenfeld Karolina építtette Copf-empire stílusban. Az épület a fennmaradt dokumentumok alapján 1806-ban készült el. Építője id. Czigler Antal gyulai építész volt, a megyében sok épület kötődik a nevéhez.

A földesúri nyári rezidenciának épült kastélynak 14 szobája, két kamrája, egy nagy konyhája volt. A szükséges istállókon kívül az udvar keleti részéhez egy szép kert csatlakozott, amelynek a felső teraszán egy üvegház és egy virágágyás, az alsó részén pedig főleg a konyhakert volt található és volt benne egy kis remetelak, egy teknősbékató, egy cserjés és két kút is vízzel. Közvetlenül a kerthez telepített kis fűzfaerdő kapcsolódott.

Az 1830-as években Tolnai gróf Festetics Vincéné, Wenckheim Franciska bárónő leánynevelő intézetet létesített a kastélyban. Az erkölcsös, vallási alapú nevelésen kívül a mindennapi élet gyakorlati kívánalmaira helyezték a hangsúlyt: szöni, fonni, varrni, kézimunkázni tanították a növendékeket.

Szendrey Júlia (1828–1868) Petőfi Sándor felesége két évig volt leánynevelő intézet növendéke.

1896-ban Fejérváry Celesztina vásárolta meg Vécsey Józsefnétől a kastélyt, mely haláláig, 1937-ig otthonául szolgált. A kastélyhoz 20 holdas park, üvegház, víztorony, gólyaház, is tartozott.

Celestina halála után egyik örököse gr. Cebrián Istvánné br. Vécsey Magdolna élt a kastélyban 1944-ig, amikor is az oroszok elől elmenekült Sátoraljaújhelyre.

Az oroszok bevonulása után rövid ideig kaszárnya működött a kastélyban, majd az iskolák 1948-as államosítás után általános iskolát alakítottak ki benne. A 80-as évektől gyermekkönyvtár működött az épületben.

A kastély kívülről megőrizte eredeti jellegét, belső terein viszont sok átalakítás történt. Az iskola kiköltözése után az épület állaga sokat romlott, kisebb felújítások után 2002-ben költözött az épületbe a muzeális gyűjtemény.

5. Szabadságharc Mezőberényben. Petőfi és Orlai barátsága, kulturális élet a 19. században.

Tabló: berényi negyvennyolcas egyenruhák, fegyverek rajzok és képek.

Dokumentumok a mezőberényi honvédekről és nemzetőrökről.

Petőfi és Orlai kapcsolatát bemutató tabló és vitrin, benne Petőfi címeres pohara, Petricsék karosszéke és háza.

A polgárosodás alapja a jobbágyság felszabadítása, amely nem történhetett volna meg az 1848-1849-es szabadságharc és forradalom eredményei nélkül. A szabadságharcban a berényiek is részt vettek, 968-fős nemzetőrséget állítottak, és a hadsereg élelmezésében is közreműködtek. A szabadságharc elbukott, de szellemisége elevenen élt tovább a berényi nép emlékezetében.

A jobbágyszabadság követően a föld paraszti tulajdonba kerülésével megváltozott a

parasztság helyzete, hiszen nagyobb lett érdekeltsége a gazdálkodásban.

Berényben volt a megye első evangélikus gimnáziuma 1802 – 1834 között, igazgatója korának egyik művelt személyisége, Skolka András.

A Wenckheim kastélyban néhány évig leánynevelő intézet működött, amit Festetich Vincéné vezetett, 1838 – 1840 között Szendrey Júlia is az intézet tanulója volt.

Petőfi Sándor is sok szállal kötődött Berényhez, baráti és rokoni szálak fűzték Orlai Petrics Somához, a magyar történelmi festészet jeles alakjához. Petőfi több alkalommal is járt Mezőberényben és a Petrics család vendégszerető házában szállt meg. Orlai több alkalommal festette meg itt a költő portréját. A költő Mezőberényből indult Bem seregébe, hogy beteljesítse küldetését, ekkor írta utolsó versét, a „Szörnyű időt”. A költő emlékéét a Körös partján emlékoszlop, a városháza falán dombormű, a róla elnevezett intézmények, és utcánév őrzi.

A Művelődési Központ melletti parkban Petőfi egész alakos bronz szobrát Szabó István szobrászművész készítette Orlai festménye alapján.

6. A kis mezőváros a polgárosodás útján. A kulturális élet és a civil társadalom a XIX-XX. században.

Tablók: a település korabeli kulturális életét mutatják dokumentumokkal és fotókkal, /olvasókörök, színjátszóköri/.

Emellett az ipar és a gazdaság fejlődését reprezentáló dokumentumok és tárgyak kerülnek a vitrinekbe.

A dualizmus korában lendületes fejlődés vette kezdetét. Az egyre intenzívebbé váló földművelés és az istálló állattenyésztés egy korszerűbb gazdálkodás alapjául szolgál. A nagy kiterjedésű határban létrejött a tanyás szervezett gazdaság, 1910-ig több mint 1.000 tanya épült, a lakosság 25 % - a tanyasi lakos lett.

Társadalmi és gazdasági hatások következtében az életmódban gyökeres változások következtek be. A népesség jelentősen növekedett az 1900-as évek elejére, elérte a 13.000 főt.

A parasztság tovább rétegződött, Berényben a nagygazdák mellett a középparasztság határozta meg a közösség gazdasági, társadalmi és kulturális életét.

A kézműves ipar mellett az iparosodás is megindult, 1890-ben 287 a mesterek száma, mellettük megjelentek a tőkés vállalkozások is. Téglagyárak, gőzmalmok és szövő üzem is működött már a 1900-as évek elején. A népesség 14% - a élt ipari tevékenységből, így a megyei rangsorban a 4. helyet foglalta el. 1858-ban megindult a vasúti közlekedés, 1872-től országos vásártartási jogot kapott, ami városi jogállást feltételez, a megszerzett privilégium alapján használta a település a város nevet.

A századfordulón nyerte el a település jellegzetes kis mezővárosi arculatát, ekkor épültek a nagyobb középületek, 1887-ben a Magyar Király Szálló, 1901-ben a városháza, amely neoklasszicista stílusban épült. Ebben az időszakban épült több emeletes magánház, 1886-ban

a katolikus templom és 1905-ben a polgári iskola. A lakóépületeken megjelent a historizáló polgári ízlés, a zárt sorú beépítés meghatározó elemévé vált a város központi részének.

7. Szabó Árpád a berényi kisgazda politikus.

A település a két világháború között.

Tabló: Szabó Árpád életét és politikai tevékenységét bemutató tablók és tárló, fotók, kitüntetések.

Az I. világháború hőseinek névsora, katonai emléktárgyak. Az időszak gazdaságát, iparát bemutató dokumentumok, fotók és tárgyak

Szabó Árpád Erzsébetvárosban született (1878.12.31. - Rákoshegy, 1948.07.31.) tanár, iskolaigazgató, politikus, országgyűlési képviselő, miniszter. T.: Brassóban érettségizett; 1898-ban polgári iskolai tanári oklevelet szerzett. É.: 1901-től a mezőberényi polgári iskola tanára, 1906-tól nyugalomba vonulásáig (1924-ig) igazgatója. Igazgatósága alatt épült fel a polgári iskola ma is fennálló Petőfi utcai épülete, s folytatta működését 1909-től. 1914-től aktív szerepet játszott Mezőberény közéletében. 1918. november 14-től a helyi Nemzeti Tanács elnöke. Az 1920-as években baloldali múltja miatt háttérbe szorult. 1929-ben egyik kidolgozója volt az ellenzéki beállítottságú birtokos parasztság követeléseit összegző ún. mezőberényi programnak. 1930-ban a Független Kisgazdapárt (FKgP) alapító tagja. 1934-ben a FKgP listáján beválasztották Békés vármegye törvényhatósági bizottságába. 1945. január 31-től a mezőberényi Nemzeti Bizottság elnöke. 1945-47-ben nemzetgyűlési, 1947-48-ban országgyűlési képviselő. 1945-47-ben és 1948-ban a FKgP Politikai Bizottságának tagja, 1947-48-ban a párt ügyvezető alelnöke, 1948-ban társelnöke. 1947. július és szeptember között a nemzetgyűlés elnöke, 1947. szeptember 16. és október 2. között az országgyűlés alelnöke. 1947. szeptember 24-től 1948. április 16-ig földművelésügyi, 1947. szeptember 24-től 1947. december 31-ig közellátási miniszter. Mezőberényben temették el. Kitüntetések: Magyar Köztársasági Érdemrend nagy keresztje (1947), Kossuth Érdemrend I. osztály (1948)

A lendületes fejlődést az I. Világháború és azt követő gazdasági válság törte meg. Az I. Világháború idején a település lélekszáma már meghaladta a 14.000 főt. A háború súlyos veszteségeket okozott Mezőberénynek is, 570 férfi esett el a különböző háborús hadszíntereken. Nekik állít emléket a városháza előtt 1928-ban felállított világháborús emlékmű. A két világháború közötti időszakot a gazdasági világválság, a trianoni trauma, másrészt az iparosodás és a gazdaság erősödése határozza meg. Tanyasi iskolák épülnek, villanytelep és téglagyárak. Aztán az eredményeknek véget vet a II. Világháború.

8. A kitelepítések, lakosságcserek- népességmozgások. A 70-es évek, az urbanizálódó- iparosodó település a mezővárosi létből a kisvárossá fejlődésig.

A tablókön dokumentumok és fotók, a vitrinekben korabeli tárgyak és a 60-as 70-es évek lakáskultúráját bemutató enteriőr.

A világháború véget ért, de a béke csak újabb traumákat hozott, ezek Berényt különösen sújtották. A zsidó lakosság deportálása után következett a málenkij robot, ez elsősorban a településen élő németeket érintette. Majd következett a berényi németek kitelepítése. A sort 46-47-ben a magyar-szlovák lakosságcsere zárják, teljesen átrendezve ezzel a település etnikai és vallási térképét.

Ezeket a tragédiákat az 1948-as politikai fordulat még csak tovább növelte, hiszen a Rákosi személyi kultusz és a sztálinista kemény diktatúra évei következtek.

Az 56-os szabadságharc és forradalom után jött a megtorlás időszaka és végül a 60-as 70-es években az ember arcú szocializmus és a viszonylagos jólét. A mezőgazdaság kollektivizálása mellett sorra épültek a kisüzemek. Jelentős az ipar növekedése, faipari, vas-műszaki, textil üzemek épülnek.

A Kádár rendszer és a gulyáskommunizmus időszaka ez, eme önfeledt boldog kor kitartott a 80-as évek végéig.

3-4. Értéktár kiállítás és foglalkoztató

A kiállítótérek megújításának fontos része az **értéktár kiállítás**, amely az épület hátsó részében kerül megrendezésre a nemzetiségi terem mellett.

A települési értéktár anyagát az értékek szakterületenkénti besorolása szerint tervezzük berendezni:

1. agrár és élelmiszer, 2. gazdaság ipari és műszaki megoldások, 3. természeti környezet, 4. egészség és életmód, 5. kulturális örökség, turizmus, 6. épített környezet 7. sport kategóriák szerint csoportosítanánk és mutatnánk, be.

Célunk, hogy minél több már az értéktárba bekerült érték kerüljön bemutatásra fotókon, tárgyak, akár interaktív formában is pl. gasztronómiai értékek méz vagy kolbász töltött káposzta kóstolás vagy kézműves foglalkozás és bemutató.

A belső raktárunkból – a polcok megtartásával – egy foglalkoztató termet alakítunk ki, ahol néprajzi tárgyak bemutatása mellett rendszeres múzeumpedagógiai órákat és kézműves foglalkozások megtartását tervezzük.

Készítette: Csete Gyula szakmai vezető

Mezőberény, 2017. december 7.

Smiriné Kokauszki Erika